

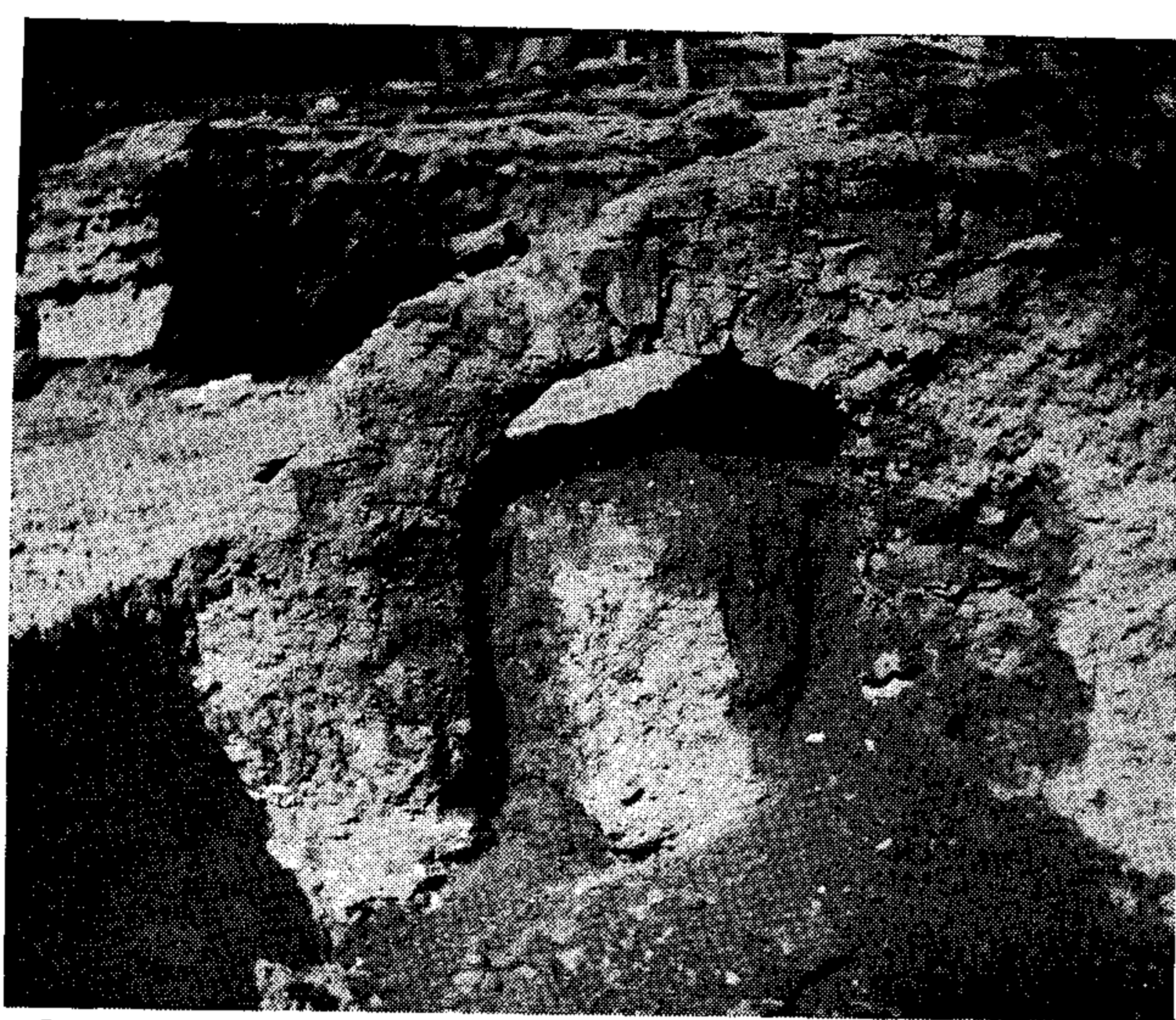
Praha, zahrada Voršilek, zbořený altán.

Dr. A. Píffl:

Zbořený altán v zahradě Voršilek v Praze II.

Ke starým architekturám, které letošního roku ustoupily modernímu stavebnímu ruchu, patří také barokní zahradní pavilon z konce XVII., nebo začátku XVIII. století, v zahradě kláštera Voršilek v Praze (II., Národní tř. 8). V roce 1837 byl pavilon změněn na kapli; západní vchod byl zazděn, do jeho výklenku vsunuta cihlová oltářní mensa na dvou stupních a současně zvýšen parapet oken.

Praha, zahrada Voršilek, zbořený altán.

Púdorys pavilonu byl oktogon opsaný vnitřní elipsou o osách 710×600 cm; na delší ose byly situovány dva vchody a zbývající stěny měly vysoká okna ($133/260$ cm), s okenicemi, po nichž se zachovaly závěsy. Obvodové zdivo bylo z lomové opuky, spojované velmi dobrou maltou. Vnitřní stěny měly na omítce několik vrstev tónového malování. Strop byl rovný, z prken prostě k sobě srážených, omítnutý, s fabionem 58 cm vysokým. Celková vnitřní výška od dlažby ke stropu byla 472 cm.

Stavba chudá na detaily neměla architektonických pozoruhodností. Technicky však byly zajímavé její základy. Vrchní stavba totiž spočívala na osmi mohutných pilířích, spojených věncem klenebných pasů, což vyplynulo ze snahy, dosáhnout únosné půdy.

Při výkopech základů pro dnešní stavby na pozemcích kláštera Voršilek v Ostrovní ulici bylo možno zrekonstruovat stav terénu v těchto místech až do XVI. století. Pod nejvyšší vrstvou zahradního humusu (kota 193 m nad mořem) šlo do hloubky několik vrstev skládkové navážky až na vltavský písek, který v nejnižším bodě parcel začínal na kotě 189 a postupoval jazykovitě místy až ke kotě 192. Výška navážek, kolísající mezi 290—350 cm, byla v průřezu obrazem změn terénu od XVI. století do dnešní doby a vynesla mnoho zajímavého.

V nejnižší vrstvě (1), průměrně kol koty 189,50, takřka na samém břehu bývalého vltavského koryta, byla částečně do písku, částečně do navážky zapuštěna cihlářská pec a opodál obdélná jáma se zbytky vápna. V této úrovni se také našlo nejvíce střepů nádob, které tvarem, obrubou a materiálem patřily XVI. století. Druhá vrstva byla nepravidelná, kopcovitá, zřejmě navážena ze skládkového materiálu a nad ní šla po celé délce parcel tenká žlutá vrstvička (3) se spádem k Vltavě, která pocházela z nějaké povodně. Nasvědčovala tomu větší síla nánosů v prohlubeninách. V humusu, který byl časem na této žluté vrstvě nanesen (mezi kotami 189—190), vznikla později cesta, rovnoběžná patrně s pobřežím, široká místy 120 cm a vrytá průměrně 20 cm do navážky. Vozovka i stěny byly

velmi tvrdé, udupané, místy bylo v prohlubeninách napíchno do vozovky kamení a dle střepů nádob a zlomků kachlí šlo o cestu, vzniklou na sklonku století XVI. Tím lze také datovat žlutou vrstvu povodňového nánosů do století XVI. Cesta byla později zapomenuta a postupně zavežena dalšími navážkami až na dnešní kotu 193. Vzrostl tedy terén v těchto místech od XVI. století do dneška průměrně o 300 cm.

Jelikož domky, shrnuté pod čp. 139 — 7/II., na pozemcích kláštera (rovněž letos zbořené), měly gotické šambrány dveří a dají se tudíž alespoň stavební etapou zařadit jako starší než zahradní altán, leželo již nejméně v XVI. století staveniště pozdější budovy konventu na vyvýšené hrázi, spadající pod různým sklonem do řečiště Vltavy. V době, kdy vznikl altán, na konci století XVII., nebo začátkem XVIII., byl již terén zahrady přibližně ustálen na kotě 193.

Stavitel, který kladl základy k altánu, byl jistě obeznámen se stavem základové půdy, t. j. výší navážek na vltavský písek a snažil se dosáhnouti pilířovým systémem únosných vrstev pískových. V okolí nebylo stop po tom, že by byla za účelem zjištění terénu kopána zkušební sonda; stav zemin mohl být lehce zjištěn v otevřeném nálevkovitém písňiku, jehož obrys byl do dnes patrný. Při bourání pavilonu a rozebírání základů mohl být bezpečně zjištěn postup výkopů zemin a založení stavby.

Na rostlém terénu byl vytýčen (prkny?) vnější obrys budoucí stavby a začato s výkopem základů pro věnc klenebných pasů. Pasy samy byly o 30—40 cm širší než vrchní obvodové zdivo, široké průměrně 50 cm, výška pasů od vrcholu klenby k podlaze byla 80—90 cm. V rozích bylo vykopáno celkem osm šachet pro pilíře, kteréžto výkopy šly až na vrstvu nosných písků. Je zajímavé, že při těchto výkopech byl na vnitřní straně elipsovitého obvodu výkop rozšířen směrem do středu elipsy asi o 30 cm, čímž byl získán manipulační prostor pro ložení základového kamene. Vyzdívání základových pilířů a pasů postupovalo pak tím způsobem, že do vnější obvodové hliněné stěny byl kámen doslovně zatlučen, ale na vnitřním obvodě byl lícován do elipsy, k čemuž byla vůle 30 centimetrů ve výkopu velmi výhodná. Klenebné pasy byly provedeny štětováním, zatlukáním kamene do tvaru klenby, čímž vznikly nepravidelné, segmentové křivky. Průměrně 30 cm pod úrovní dlažby byly vynechány ve zdivu pasů ústupky pro uložení kamenných desek dlažby. Po vyzdění byla vůle mezi zdivem a terénem zaházena materiálem z výkopů, což se jevílo jasně v barevném odlišení obou zemin. Materiál základů byla lomová opuka, stejná jako ve zdivu vlastní stavby, v nejnútnejším případě přisekaná, kladená na sucho, bez spojovacího materiálu. Pilíře měly různé rozměry, průměrně asi 120 cm, hloubka výkopů pro pilíře (měřeno od podlahy altánu) byla většinou 280 cm. Vnější obrys základového systému lícoval se zdivem horní stavby, vnitřní obrys sledoval elipsu. Způsob, jakým se architekt dostal hospodárným užitím pilířového systému skrze neúnosné vrstvy navážky na únosnou vrstvu písku, svědčí o jeho opatrnosti a solidnosti.